

Den tyske kreds i København – reception og virkning /
Der deutsche Kreis in Kopenhagen – Rezeption und Wirkung

Forskningsseminar / Forschungsseminar

Fredag d. 17.4.2020 – Forskerhusets mødelokale, Kasernen, Bygning 1586-114

Forskningsseminaret retter sin opmærksomhed mod dansk-tysk kulturudveksling i midten af 1700-tallet. Under Frederik den Femtes 'statsminister' Johann Hartwig Ernst von Bernstorff foregik der i København og Sorø fra ca. 1750 frem til Struensees magtovertagelse i 1770 en livlig kulturudveksling mellem Danmark og Tyskland. Bernstorffs kulturimport og -eksport foregik i en gruppe af intellektuelle kendt som 'den tyske kreds i København'. Den tyske kreds var toneangivende i hele Europa, fordi den indledte 'den nordiske renæssance', den allertidligste europæiske romantiske kunstbevægelse. Dannelsen af den tyske kreds indvarslede romantikkens gendigtning af nordisk mytologi og middelaldergenrer som skjaldedigt, folkeviser og folkeeventyr.

Interesserede tilhørere (studerende, ph.d.-studerende, universitetslærere eller andre) er meget velkomne og inviteres hermed til seminaret – med tilmelding til Andreas Hjort Møller, andreashm@cc.au.dk. Man er velkommen til kun at høre udvalgte papers.

Program

9.30: Fælles velkomst v. Anna Sandberg og Andreas Hjort Møller.

9.45-10.15: Andreas Hjort Møller (Aarhus): Brynhilde, Skulde, Thyra. Überlegungen zur Vielfalt emanzipierter Frauen in der frühen dänischen romantischen Literatur.

10.15-10.30: Kaffepause.

10.30-11.30: Karin Hoff (Göttingen) og Anna Sandberg (København): „Der deutsche Kreis“ und seine Folgen in der dänischen und deutschen Literaturgeschichtsschreibung.

11.30-12.00: Joachim Grage: Die zweite Generation des Kopenhagener Kreises? Zur literarischen Sozialisation Friedrich Leopold Stolbergs.

12.00-13.00: Pause.

13.00-13.30: Jens Bjerring-Hansen: Tyske komponenter i 1700-tallets dansk-norske tidsskriftssystem. Trends og cases.

13.30-14.00: Adam Paulsen (Odense): "Gerstenberg ist unser größte Poet vielleicht..." Herders reception af Gerstenbergs geniæstetik.

14.00-14.30: Kaffepause.

14.30- 15.00: Karen Klitgaard Povlsen (Aarhus): Naturens Amfiteater: Friederike Brun mellem Norden og Syden.

Joachim Grage (Freiburg): Die zweite Generation des Kopenhagener Kreises? Zur literarischen Sozialisation Friedrich Leopold Stolbergs

Friedrich Leopold Graf zu Stolberg (1750-1819) wuchs in Kopenhagen auf, als dort der Kreis von Literaten und Gelehrten um Johann Hartwig Bernstorff wirksam war. Klopstock war ein Freund der Familie und später ein Mentor des jungen Grafen, auch mit anderen Mitgliedern des Kopenhagener Kreises war Stolberg gut bekannt. Schon als Jugendlicher schrieb er erste Gedichte, 1773 wurde er Bundesbruder im Göttinger Hain, und er hatte auch engen Kontakt zu Vertretern des Sturm und Drang. Der Vortrag fragt nach der Verbindung zwischen dem Kopenhagener Kreis und dem Frühwerk Stolbergs (bis ca. 1780). Lässt sich Stolbergs Schreiben als ein Resultat oder eine Weiterentwicklung der kulturellen Wirksamkeit des Kopenhagener Kreises verstehen – oder als eine Reaktion darauf?

Jens Bjerring Hansen (København): Tyske komponenter i 1700-tallets dansk-norske tidsskriftssystem. Trends og cases

En ny og afgørende – hurtigere og mere diskuterende – offentlighed, der voksede frem i 1700-tallet, var knyttet til tidsskrifterne. Også i 1700-talstidsskrifterne var den tyske indflydelse stærk. Mit oplæg vil dels give et overblik over tidsskriftssystemets udvikling med særlig vægt på genrer/typer og sprogvvalg, dels slå ned på to prominente tyske publikationer, som er interessante ved, at de både direkte og indirekte adresserer potentialer og problemer knyttet til dansk-tyske kulturelle relationer, hhv. som fremmed iagttagere og opsynsmand: J.E. Schlegels *Der Fremde* (1745-46) og J.A. Cramers *Der nordische Aufseher* (1758-61).

Karin Hoff (Göttingen) und Anna Sandberg (København): „Der deutsche Kreis“ und seine Folgen in der dänischen und deutschen Literaturgeschichtsschreibung

Am Beispiel einschlägiger deutscher und dänischer Literaturgeschichten, Überblickswerke und Monographien zum Thema soll in zwei Einzelreferaten und einer gemeinsamen Conclusio die Frage verfolgt werden, ob und in welcher Weise der „deutsche“, „deutsch-dänische“ oder „Kopenhagener Kreis“ in die deutsche und dänische Literaturgeschichte eingegangen ist. Hat er sich als fester Bestandteil einer nationalen oder übernationalen Historiographie etabliert, und inwieweit wirken sich veränderte Perspektiven auf die (National-)Literaturgeschichtsschreibung auch auf die literaturhistorische Reflexion und Darstellung des Kreises und seiner Mitglieder aus?

Andreas Hjort Møller (Aarhus): Brynhilde, Skulde, Thyra. Zur Vielfalt emanzipierter Frauen in der frühen dänischen romantischen Literatur

Den Mitgliedern der Forschungsgruppe *Middelalderisme i dansk romantisk litteratur* steht seit einiger Zeit klar, dass die dänische romantische Literatur mit der Position der Frau experimentiert – in Darstellungen von Walküren, Schildjungfern und Kriegsgöttinnen, aber auch von Hexen und machtgerigen Adelsfrauen. Es scheint unterschiedlich zu sein, ob diese Gleichberechtigung der Frau mit dem Mann positiv oder negativ gemeint ist, und ob sie politisch oder ästhetisch begründet ist. Anfangend mit Paul-Henri Mallets Geschichte Dänemarks (1755) untersuche ich die Wurzeln dieses Aspektes im deutschen Kreis, anhand von Texten von Gerstenberg, Peter Frederik Suhm und Johannes Ewald, mit Ausblick auf Birgitte Boyes Dramen.

Adam Paulsen (Odense): "Gerstenberg ist unser größte Poet vielleicht..." Herders reception af Gerstenbergs geniaestetik

J. G. Herders indflydelse på tysk litteratur i sidste tredjedel af 1700-tallet er som bekendt enorm. Som Sturm und Drang-bevægelsens igangsætter og indpisker, som formidler af en ny kunstopfattelse, der brød med den klassicistiske regelpoetik og gjorde det frit skabende natur- og originalgeni til højeste autoritet, som den unge Goethes vigtigste samtalepartner i æstetiske spørgsmål kom Herder til at præge sin tidsalder på afgørende vis. Mindre kendt er derimod, at Herders tænkning i disse år stod i dyb gæld til den dansk-tyske digter Heinrich Wilhelm von Gerstenberg, der med sine *Briefe über Merkwürdigkeiten der Litteratur* (1766/67) fik en uvurderlig indvirkning på Herders forståelse af bl.a. Shakespeare, folkedigtning og genitanke. Jeg vil i mit oplæg forsøge at indkredse omfanget af Herders reception af Gerstenberg i de vigtige programmatisk skrifter om Shakespeare (1771/73) og Ossian (1773).

Karen Klitgaard Povlsen (Aarhus): Naturens Amfiteater: Friederike Brun mellem Norden og Syden

Friederike Brun, geb. Münter (1765-1835) debuterede med et bind digte i 1781 og samme år udkom hendes første rejsebeskrivelse – også den på tysk. I mit oplæg vil jeg diskutere, hvordan man kan forstå et følsomt forfatterskab som Friederike Bruns i dag. Hun fremhæver selv, at hun skrev i forlængelse af Klopstock, J. Ewald og H. W. von Gerstenberg. Hendes litterære værk har været oversat, mens der har været interesse for hendes salon og datteren Ida. I de sidste år er der kommet ny international interesse også for forfatterskabet. Jeg vil her

især fokusere på, hvad det er for et natursyn og dermed kultur- og kunstsyn som præger hendes beskrivelser af alper og kunstsamlinger? Jeg vil ud fra et par eksempler diskutere hendes forhold til tidens naturvidenskab - og antyde, hvorfor hun mente, at Oehenschläger havde for meget sne i øjnene, da hun viste ham Albanerbjergene.